

Výsledky riešenia projektu Longitudinálny výskum efektívnosti integrácie zdravotne postihnutých žiakov (projekt VEGA 1/7451/20)

Vedúca projektu: PhDr. Margita Levčíková, CSc.
Spoluriešitelia: PhDr. Karol Kollárik, CSc.
PhDr. Eva Marušincová
Mgr. Iris Domancová, PhD.

Počas troch školských rokov – 1999/2000, 2000/2001, 2001/2002 (6., 7. a 8. ročník ZŠ) sme sledovali a hodnotili učebné výsledky v matematike a slovenskom jazyku, sociálne začlenenie a úroveň niektorých nonkognitívnych vlastností žiakov s telesným a sluchovým postihnutím v porovnaní s ich spolužiakmi v bežných triedach ZŠ a s ich rovesníkmi v triedach špeciálnych škôl. Počas celého obdobia sme pracovali s tou istou výskumnou vzorkou. Na základe objektívnych štandardných výskumných postupov sme získali poznatky v nasledovných oblastiach:

- učebné výsledky v slovenskom jazyku a matematike integrovaných zdravotne postihnutých žiakov v triedach bežných ZŠ, v porovnaní s ich spolužiakmi a žiakmi tých istých ročníkov špeciálnych škôl
- sociálne postavenie zdravotne postihnutých žiakov v triedach bežných základných škôl
- postoje spolužiakov k integrovaným zdravotne postihnutým žiakom v bežných triedach a hodnotenie ich osobnostných vlastností
- sebahodnotenie zdravotne postihnutých žiakov integrovaných a v špeciálnych školách
- hodnotenie sociálnej atmosféry v triede zdravotne postihnutými žiakmi a ich spolužiakmi v bežných školách a zdravotne postihnutými žiakmi v špeciálnych školách
- úroveň úzkosti a úzkostlivosti zdravotne postihnutých žiakov v bežných školách v porovnaní s ich spolužiakmi a so zdravotne postihnutými žiakmi špeciálnych škôl
- spôsob riešenia , zvládania životných situácií z hľadiska externality – internality integrovaných zdravotne postihnutých žiakov v porovnaní s ich spolužiakmi a zdravotne postihnutými žiakmi v špeciálnych školách
- úroveň sociálnej akceptácie zdravotne postihnutých žiakov v triedach bežných a špeciálnych škôl

V didaktických testoch z matematiky a slovenského jazyka dosahovali integrovaní zdravotne postihnutí žiaci v priemere nižšie výsledky ako ich spolužiaci, ktoré sa niekedy potvrdili ako štatisticky významné (6. a 7. roč. ZŠ matematika , 7. roč. slovenský jazyk – telesne postihnutí žiaci, 6. a 7. roč. ZŠ slovenský jazyk, 7. roč. ZŠ matematika – sluchovo postihnutí žiaci). Pri individuálnom hodnotení však niektorí integrovaní zdravotne postihnutí žiaci dosiahli výsledky na úrovni priemeru triedy, alebo aj mierne nad priemer. Žiaci so sluchovým postihnutím v slovenskom jazyku mali v 6. a 7. ročníku významne horšie výsledky oproti svojim spolužiakom, čo sa - vzhľadom na objektívne nižšiu úroveň jazykových a komunikačných schopností v dôsledku sluchového postihnutia, dalo očakávať. V 8. ročníku sa tento rozdiel zmenšil a nebol štatisticky významný. Priemerné výsledky testov v oboch predmetoch u integrovaných zdravotne postihnutých žiakov a ich spolužiakov v špeciálnych školách boli veľmi blízke s výnimkou testu zo slovenského jazyka v 8. ročníku u telesne postihnutých žiakov, kde bol štatisticky významný rozdiel v prospech telesne postihnutých žiakov v špeciálnych školách. Z hľadiska úrovne intelektových schopností nebol medzi porovnávanými skupinami žiakov (integrovaní žiaci so zdravotným postihnutím, ich spolužiaci a žiaci špeciálnych škôl) významný rozdiel. V oboch porovnávaných skupinách zdravotne postihnutých žiakov (integrovaní a segregovaní) boli žiaci s ťažším aj ľahším stupňom postihnutia. Ukazuje sa, že za podmienky zabezpečenia špeciálnych vzdelávacích potrieb žiakov so zdravotným postihnutím je možné dosiahnuť rovnakú úroveň školskej úspešnosti ako v podmienkach špeciálnych škôl. Naopak, v šk. r. 2000/2001 sme museli z testovania v matematike vylúčiť jednu triedu sluchovo postihnutých žiakov špeciálnej školy, pretože mali upravený vyučovací plán - neprebrali všetko učivo učebných osnov pre daný ročník. Integrovaní žiaci sa s individuálnou pomocou špeciálnych pedagógov učili všetko učivo spolu s ostatnými spolužiakmi.

Integrovaní zdravotne postihnutí žiaci majú v priemere horšie sociálne postavenie v triedach

v porovnaní s ich zdravými spolužiakmi. V individuálnych prípadoch sú však niektorí zdravotne postihnutí žiaci dobre začlenení v žiackych kolektívoch, najmä v menších skupinkách. Úroveň sociálneho postavenia zdravotne postihnutých žiakov závisí aj od konkrétnej situácie, v ktorej sa realizujú sociálne vzťahy a je podmienená tiež v závislosti od druhu postihnutia. V našej výskumnej vzorke mali o niečo lepší sociálny status žiaci so sluchovým postihnutím v porovnaní so žiakmi s telesným postihnutím.

Najvyššie sebahodnotenie v našej výskumnej vzorke mali sluchovo postihnutí žiaci špeciálnych škôl a zdraví spolužiaci telesne postihnutých žiakov. Úroveň sebahodnotenia integrovaných sluchovo postihnutých žiakov sa približovala k úrovni sebahodnotenia ich spolužakov. Sebahodnotenie telesne postihnutých žiakov špeciálnych škôl sa takmer zhodovalo so sebahodnotením zdravých žiakov (spolužakov integrovaných telesne postihnutých žiakov). Integrovaní telesne postihnutí žiaci sa hodnotili nižšie oproti obidvom predchádzajúcim skupinám. Sebahodnotenie integrovaných zdravotne postihnutých žiakov možno hodnotiť ako realistickejšie, resp. kritickejšie voči sebe v porovnaní s ich rovesníkmi v špeciálnych školách. Pri opätovnom meraní na konci 8. ročníka sme zistili zvýšenie úrovne sebahodnotenia u integrovaných sluchovo aj telesne postihnutých žiakov.

V úrovni prežívania úzkosti (stav vyvolaný aktuálnou situáciou) a úzkostlivosťou (relatívne stála vlastnosť osobnosti) sa nepreukázal významný rozdiel pri porovnávaní integrovaných zdravotne postihnutých žiakov a ich spolužakov ako aj pri porovnávaní so žiakmi špeciálnych škôl.

Hodnotenie rôznych aspektov sociálnej atmosféry v triede bol pohľad integrovaných telesne postihnutých žiakov podobný ako u ich spolužakov, aj keď takmer v každej sledovanej dimenzii v priemere o niečo priaznivejší. Rovnako sa neukázal významný rozdiel v hodnotení sociálnej atmosféry u integrovaných a segregovaných telesne postihnutých žiakov. Integrovaní sluchovo postihnutí žiaci hodnotili v porovnaní so svojimi spolužiakmi sociálnu atmosféru v triedach vo väčšine dimenzií o niečo lepšie, na úrovni sociálneho začlenenia a sociálnej zrelosti triedy dokonca bol významný rozdiel. Hodnotenie sluchovo postihnutých žiakov v špeciálnych školách bolo o niečo priaznivejšie ako u integrovaných žiakov, významný rozdiel sa ukázal len v hodnotení kvality neformálnych osobných vzťahov v triede. V hodnotení ostatných nebol štatisticky významný rozdiel.

Úroveň sociálnej akceptácie v triedach bola u integrovaných sluchovo aj telesne postihnutých žiakov v porovnaní s ich spolužiakmi mierne nižšia, avšak rozdiel nebol štatisticky významný. Vzhľadom na normy je to priemerná úroveň. Najvyššia úroveň sociálnej akceptácie sa ukázala u sluchovo postihnutých žiakov v špeciálnych triedach, keď rozdiel v porovnaní s integrovanými rovesníkmi sa potvrdil ako štatisticky významný.

U všetkých porovnávaných skupín sa ukázala úroveň externality (ako spôsobu zvládania problémov) vyššia ako norma. Rozdiely medzi jednotlivými sledovanými skupinami neboli štatisticky významné s výnimkou sluchovo postihnutých žiakov, kde bol rozdiel významný v prospech žiakov špeciálnych škôl v porovnaní s integrovanými rovesníkmi. Znamená to, že v našej výskumnej vzorke sluchovo postihnutí žiaci špeciálnych škôl najviac hľadali príčiny existujúcich problémov vo vonkajších faktoroch ako sa aj najviac spoliehali na vonkajšiu pomoc pri zvládaní rôznych životných situácií.